

Lappalainen piirtää kahdesta brutaalista päähenkilöstään Klaus Flemingistä ja Kaarle-herttuasta realistisen kuvan, mutta kolmannen kohdalla hän on pudonnut tutkimuksen keltasta. Sigismund oli ”kaihomielinen ja poissaoleva jahkailija, joka vetäytyi mieluusti musisoimaan”, voimaton monarkki, joka olisi ”soveltunut soittamaan luuttua ja keskustelemaan viisaita aristokraattien ja oppineiden kanssa”, ”jonka ajatukset askaroivat enemmän Jumalan kuin hänen omien valtakuntiansa reaali-politiikan parissa”, mutta joka oli kuitenkin ”tavattoman ylpeä, eikä mielellään ottanut vastaan neuvoja. Hän oli hidas tekemään päätöksiä, mutta ei antanut muiden tehdä niitä puolestaan”. Tämä karakterisointi pohjautuu Garsteiniin, joka puolestaan nojautuu ”briljantin nuntius Malaspinan” valitukseen siitä, ettei Sigismund noudattanut hänen neuvojaan. Garstein luki vastauskonpuhdistuksen epäonnistumisen ennen muuta Sigismundin syyksi, tämä kun oli heikko monarkki, hidas, taipuvainen viivyttelyyn, epävarma omista mielipiteistään, halukas tottelemaan huonoja neuvoja — ja haluton noudattamaan Malaspinan ohjeita. Vanhempi ruotsalais-kansallinen historiankirjoitus ei myöskään nähnyt Sigismundissa mitään myönteistä.

Nationalismin ja konfessionalismin jälkeinen tutkimus on hylännyt Kaarle-herttuan propagandaan perustuvan käsityksen Sigismundista fanaattisena katolilaisena. Uusin tutkimus ei enää suhtaudu kielteisesti kuninkaan pyrkimykseen välttää sisällissotaa ja verenvuodatusta toisella retkellään Ruotsiin. Larsson katsoo tämän osoitukseksi todellisesta kristillisestä hyvyydestä, jota Kaarle-herttuan toimista on vaikeampi löytää. Mikään ”kaihomielinen jahkailija” Sigismund ei ollut. Lappalaisen ja muun vanhentuneen tutkimuksen mukaan hän jätti velttouttaan hyödyntämättä Kaarlen totaalisen tappion Kirkholmassa 1605. Syyinä oli kuitenkin Puolassa puhjennut kapina, joka satoi kuninkaan kädet.

Sigismund hallitsi Puolaa yli neljäkymmentä vuotta, kauemmin kuin kukaan Vaasa-suvun kuningas Ruotsia. ”Hänen aikanaan Puola-Liettuan valtakunnassa vallitsi vauraus ja rauha”, toteaa Lappalainen. Nykytutkimus ei enää ylenkatso Sigismundin esteettisiä harrastuksia, panee painoa myös rauhan töille ja sille, että Sigismund piti valtakuntansa erossa kolmikymmenevuotisesta sodasta, jossa hänen serkkunsa Kustaa II Aadolfin sotakone raiskasi Euroopan sydänalueita.

Parempi olla väärässä kuin olla pitkästyttävä. Tätäkin parempi olisi, jos ei olisi kumpaakaan. Käsitellessään uskonnon asemaa 1590-luvun kriisissä Lappalainen nojaa vanhentuneeseen tutkimukseen eikä tuo esille uutta, vaan nostaa kumpujen yöstä tunnustuksellisen historiankirjoituksen kliseet ja pavinistuimen hurskaat toiveet. Mutta tarina on hyvin kerrottu, vaikka se ei totta olisikaan.

SIMO HEININEN
PROF. EMER., PORVOO

APRIL D. DeCONICK
The Thirteenth Apostle:
What the Gospel of Judas
Really Says. London — New
York: Continuum, 2007.
xxi+ 202 s.

Juudaksen evankeliumi tuli julkisuuteen huhtikuussa 2006, kun *National Geographic* (NG) toi tekstin parissa työskennelleiden tutkijoiden työn julkisuuteen. Teksti sai julkisuutta erityisesti siksi, että sen ajateltiin esittävän Uudesta testamentista poikkeavan kuvan Juudaksesta. Siinä, missä hänet kuvataan Uudessa testamentissa Jeesuksen rahanahneeksi oppilaaksi ja kavaltaajaksi, *Juudaksen evankeliumissa* hän on positiivinen hahmo, Jeesuksen lähin oppilas, joka toimii Jeesuksen käskystä antaessaan tämän juutalaisten käsiin. Positiivi-

nen Juudas-kuva ei kuitenkaan ole yksiselitteinen tulkinta. Jeesus toteaa *Juudaksen evankeliumissa*, että tähdet ovat johtaneet Juudaksen harhaan ja että hän on täynnä vihaa kavaltaessaan Jeesuksen. Tällaiset piirteet Juudaksen hahmossa johtivat pian kilpailevaan tulkintaan, jonka mukaan Juudas on omissa evankeliumissaankin negatiivinen hahmo. Tulkinnan esitti ensimmäisenä jo syksyllä 2006 julkaistussa ranskankielisessä artikkelissaan Lavalin yliopiston professori, kanadalainen Louis Painchaud. Tämän jälkeen samansuuntaisia tulkintoja ovat esittäneet lukuisat muut gnostilaisen kirjallisuuden asiantuntijat.

Tälle kannalle asettuu myös April DeConick, joka esittää kirjassaan hyvin vakavia — mutta mielestäni aiheettoman jyrkkiä — syytöksiä *Juudaksen evankeliumin* alkuperäistä toimituskuntaa ja sen valitsemaa tulkintalinjaa vastaan. DeConickin mukaan NG:n valitsema toimituskunta tulkitsee *Juudaksen evankeliumia tietoisesti* väärin, jotta tekstin Juudas-kuva näyttäisi mahdollisimman myönteiseltä. Tästä syystä DeConick korostaa esittävänsä *Juudaksen evankeliumista* ”korjatun käännöksen.” Useimmissa tapauksissa hän kuitenkin esittää *vaihtoehdoisen* tulkinnan, joka sinänsä on mahdollinen, mutta ei välttämättä osoita NG:n käännöksen olevan väärä. Ajatus ”korjastusta käännöksestä” edellyttäisi, että teksti voitaisiin ymmärtää vain yhdellä tavalla, mutta näin todellisuudessa ei ole.

Kohdat, joissa DeConick ”korjaa” alkuperäisen toimituskunnan käännöstä, ovat seuraavat (48–61):

1. *Juud. ev. 44*: Jeesus kutsuu Juudasta käyttäen kreikkalaista lainasanaa *daimōn*. DeConickin kuten Painchaudinkin mukaan sana pitää kääntää ”demoni”, ei ”henki” (näin NG; samoin Antti Marjanen & Ismo Dunderberg, *Juudaksen evankeliumi* [Helsinki: WSOY, 2006, 33]).

2. *Juud. ev. 46*: NG:n mukaan Juudas sanoo Jeesukselle, ”Sinähän otit minut erilleen tuota sukukuntaa

varten.” DeConickin mukaan kohta pitää tulkita: ”— koska otit minut erilleen tuosta sukukunnasta.”

3. *Juud. ev. 46*: NG:n mukaan Juudas kysyy Jeesukselta: ”Herra, voisiko olla niin, että hallitsijat hallitsevat minun jälkeläisiäni.” DeConickin ”korjattu käännös”: ”Riittää, opettaja! Minun jälkeläiseni eivät milloinkaan saa hallita arkontteja.”

4. DeConickin mielestä NG:n tulkinta Jeesuksen sanoista ”he kiroavat sinun pääsysi ylös pyhään sukukuntaan” (*Juud. ev. 46–47*) on ”hirveä erehdys” (54); ”korjattu käännös” on ”sinä et pääse ylös pyhään sukukuntaan.”

5. Jeesus ei sano Juudakselle ”Sinä ylität heidät kaikki” (*Juud. ev. 56* NG:n mukaan), vaan: ”Sinä toimit paremmin kuin kukaan heistä.”

6. NG:n mukaan Jeesus sanoo Juudakselle: ”Sinun tähtesi on loistanut kirkkaana” (*Juud. ev. 56*), DeConickin mukaan ”Sinun tähtesi on nousnut.” DeConickin johtopäätös on, ettei *Juudaksen evankeliumi* esitä Juudasta ”sankarina tai gnostikkona”. Teksti pitää tulkita gnostilaiseksi parodiaksi, jossa Juudas on ”yhtä paha kuin hän on aina ollut” (61).

DeConick nostaa perustellusti esiin piirteitä, jotka ovat ”positiivisen” Juudas-kuvan kannalta ongelmallisia. Se että Juudas kuvataan ”kolmanneksitoista” yhdistää hänet mahdollisesti luoja Jumala Jaldabaothiin, eikä Juudakselle luvata tekstissä täyttä pelastusta: hän ei pääse paikkaan, jossa ei ole lainkaan hallitsijaa, vaan hänestä tulee Jeesuksen muiden oppilaiden hallitsija (*Juud. ev. 46*).

Suurin DeConickin tulkintaan liittyvä ongelma on, mitä tehdä Juudaksen *myönteisille* piirteille *Juudaksen evankeliumissa*. Hänen kuvataan miettävän ”syvällisiä asioita”, ja tästä syystä Jeesus opettaa häntä kahden kesken — aivan kuten Jeesus opettaa muita lempioppilaitaan (Tuomas, Magdalan Maria, Jaakob) toisissa varhaiskristillisissä ilmoitusdialogeissa. Toinen ongelma on tämä: on helppo ymmärtää, miksi tekstin kirjoittaja valit-

si juuri Juudaksen Jeesuksen lempioppilaaksi tekstissä, jossa apostoleja vastaan hyökätään rajusti; mutta tähän valintaan liittyvältä ironialta putoaa pohja, jos Juudas lopulta kuuluu samaan joukkoon kuin muutkin Jeesuksen oppilaat.

Olisi kiinnostavaa tietää, miten DeConick ratkaisee nämä kaksi perusongelmaa, mutta niihin hän ei ota lainkaan kantaa. Siksi hänen ”korjattu” tulkintansa tuskin jää viimeiseksi sanaksi *Juudaksen evankeliumin* tulkinnassa.

ISMO DUNDERBERG,
PROF., HELSINKI

BRUCE HINDMARSH
John Newton and the English Evangelical Tradition Between the Conversions of Wesley and Wilberforce. Grand Rapids, Mich. & Cambridge (U.K.): William B. Eerdmans (2. painos) 366 s.

The Evangelical Conversion Narrative: Spiritual Autobiography in Early Modern England. Oxford University Press 2008 (2. painos). 384 s.

Bruce Hindmarshia voidaan pitää uudenajan alun anglikaanisen spiritualiteetin yhtenä lupaavimmista tutkijoista siitä huolimatta, että hän on julkaissut vain nyt arvioitavana olevat kaksi laajaa tutkimusta tältä alalta. Hindmarsh väitteli Oxfordissa 1993 ja toimi sen jälkeen samassa paikassa vuosina 1995–1997 tutkijana ja opettajana. Hänet on palkittu useasti sekä tutkimuksistaan että opetuksellisista ansioistaan. Sittemmin Hindmarsh on toiminut Huntington Libraryn tutkijana, varhais-ta evankelikaalista spiritualiteettia tarkastelevassa tutkimushankkees-

sa projektitutkijana sekä (historiallisen) spiritualiteettiteologian apulaisprofessorina Vancouverissa (Regent College, British Columbia).

Hindmarshin ensimmäinen laaja työ *John Newton and the English Evangelical Tradition* ilmestyi postdoc-tutkimuksena Oxford University Pressin julkaisemana ensimmäisen kerran jo vuonna 1996. Teos sisältää yhden kaikkien aikojen tunnetuimman kristillisen laulun, *Amazing grace*, kirjoittaneen entisen orjakauppiaan John Newtonin uskonnollisen kehityksen herätyksestä (1748) ja kalvinismin omaksumisesta (1754) ordinaatioon (1764) ja sen jälkeiseen toimintaan saarnaajana. Muodollisesti biografian muotoon kirjoitettu tutkimus laajenee hallitusti monisäikeiseksi tarkasteluksi anglikaanisesta, metodistisesta ja kalvinistisesta spiritualiteetista suuren herätyksen ajan (A Great Awakening) Amerikassa aikakautena ”Wesleystä Wilberforceen”. Hindmarsh myös osoittaa *Amazing grace*-hymnin kontekstin ja tulkitsee sen sitä taustaa vasten aidoksi evankelikaalisen kääntymyskokeuksen ilmaukseksi, jossa yhdistyvät yksinkertainen minä-muotoon kirjoitettu katumus ja synnintunto samanaikaiseen armo-kokemukseen, joka on sekä kääntymyksen edellytys että sen vastaanottamisen suloinen seuraus.

Tässä tutkimuksessa Hindmarshin mielenkiinnon kohteena on ennen muuta 1700-luvun herätyskristillisuus (revivalism), joka ilmenee yksilöiden uskonnollisessa kehityksessä, erityisesti sen käännekohtissa. Tarkastelun keskiössä on uskonnollinen kokemus, mikä mahdollistaa sekä vaikutteiden analyysin, biografian että tarkasteltavien yksilöiden sijoittamisen laajoihin hurskauselämän kehityskulkuihin. Hindmarshin tutkimusta on tästä syystä mahdollista lukea evankelikaalisen perinnön historiana, sen spiritualiteetin harjoittamisen pastoraaliteologiana, kuvauksena ja analyysinä Newtonin teologiasta sekä kirjahistoriana tai filologiana. Viimeksi mainituilla tieteenaloilla kiin-